

ИНТЕРАКТИВНА КЊИГА О БЕЗБЈЕДНОСТИ НА ИНТЕРНЕТУ

ВОДИЦ ЗА НАСТАВНИКЕ

ПРЕГЛЕД

Желимо да вам захвалимо што ћете у вашој учионици извести ове вјежбе о безбједности на интернету!

Овај приручник садржи препоруке и ресурсе за извођење вјежби о безбједности на интернету у вашој учионици, а намијењен је дјечи узраста од 9 до 12 година. Циљ ових активности је да се ученици и учитељи подстакну на разговор о безбједности на интернету и начину рјешавања могућих проблема.

Слободно можете да прилагодите ове активности потребама дјеце са којом радите.

Уколико желите, било би нам драго да нам пошаљете повратне информације о вјежбама путем обрасца за повратне информације од учитеља, а који се налази на крају приручника.

Надамо се да ћете уживати у коришћењу овог материјала!

САДРЖАЈ

ПРЕГЛЕД.....	2	• Вјежба 7: Блокирање.....	15
КРАТАК ПРИКАЗ ВЈЕЖБИ	4	БУДИТЕ ФИНИ - РЈЕШЕЊЕ	16
УПОЗНАЈ СВОЈА ПРАВА - ИНСТРУКЦИЈЕ.....	5	• Вјежба 6: Поруке	16
• Увод	5	• Вјежба 7: Блокирање.....	16
• Вјежба 1: Права наспрам жељама	5	ПОМОЋ! - ИНСТРУКЦИЈЕ	17
• Вјежба 2: Најважнија 3 права	6	• Увод	17
УПОЗНАЈТЕ СЕ СА СВОЈИМ ПРАВИМА -		• Вјежба 8: Одговор	17
РЈЕШЕЊА.....	7	• Вјежба 9: Подршка.....	18
• Вјежба 1: Права наспрам жељама	7	ПОМОЋ! - РЈЕШЕЊА.....	19
• Вјежба 2: Најважнија 3 права	8	• Вјежба 8: Одговор	19
ПОД БУДНИМ ОКОМ - ИНСТРУКЦИЈЕ.....	9	• Вјежба 9: Подршка.....	20
• Увод	9	ОПАСНОСТ? - ИНСТРУКЦИЈЕ.....	21
• Вјежба 3: Дијељење.....	9	• Увод	21
• Вјежба 4: Савјет	10	• Вјежба 10: Упозорење.....	21
ПОД БУДНИМ ОКОМ - РЈЕШЕЊА	11	• Вјежба 11: Заштита	22
• Вјежба 3: Дијељење.....	11	ОПАСНОСТ? - РЈЕШЕЊА.....	23
• Вјежба 4: Савјет	11	• Вјежба 10: Упозорење.....	23
ИСТИНА ИЛИ ЛАЖ? - ИНСТРУКЦИЈЕ	12	• Вјежба 11: Заштита	23
• Увод	12	АНТИ-ВИРУС - ИНСТРУКЦИЈЕ.....	25
• Вјежба 5: Повјерење	12	• Увод	25
ИСТИНА ИЛИ ЛАЖ? - РЈЕШЕЊА	13	• Вјежба 12: Штитови	25
• Вјежба 5: Повјерење	13	АНТИ-ВИРУС - РЈЕШЕЊА.....	26
БУДИТЕ ФИНИ - ИНСТРУКЦИЈЕ	14	• Вјежба 12: Штитови	26
• Увод	14	ПОВРАТНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ОД УЧИТЕЉА.....	27
• Вјежба 6: Поруке	14	• Назив активности	27
		• Запажанја	27

КРАТАК ПРИКАЗ ВЈЕЖБИ

МОДУЛ	ВЈЕЖБЕ	ТЕМА	ПРИБОР	ВРИЈЕМЕ
Упознај се са својим правима	Права наспрам жељама Најважнија 3 права	<ul style="list-style-type: none">Права дјече и дигитална технологија	<ul style="list-style-type: none">Одштампани материјал из радне свескеУНЦРЦ прилагођен дјечи (радна књига)Хемијска или дрвена оловка	1 сат
Под будним оком	Дијељење Савјет	<ul style="list-style-type: none">Приватност на интернетуДијељење личних информација	<ul style="list-style-type: none">Одштампани материјал из радне књигеХемијска или дрвена оловка	1 сат и 15 мин
Истина или лаж?	Повјерење	<ul style="list-style-type: none">Проналажење поузданих извора на интернету	<ul style="list-style-type: none">Одштампани материјал из радне свескеСнимци екрана веб-страница (радна књига)Хемијска или дрвена оловка	40 мин
Будите фини	Поруке Блокирање	<ul style="list-style-type: none">Лијепо понашање на интернетуБлокирање непримјереног понашања	<ul style="list-style-type: none">Одштампани материјал из радне књигеХемијска или дрвена оловка	1 сат и 15 мин
Помоћ!	Одговор Подршка	<ul style="list-style-type: none">Одговарање на сајбер малтретирањеПодршка у суочавању са ризицима на интернету	<ul style="list-style-type: none">Одштампани материјал из радне књигеХемијска или дрвена оловка	1 сат и 15 мин
Опасност	Упозорење Заштита	<ul style="list-style-type: none">Ризици и опасности на интернету	<ul style="list-style-type: none">Одштампани материјал из радне књигеХемијска или дрвена оловка	1 сат и 30 мин
Анти-вирус	Штитови	<ul style="list-style-type: none">Заштита компјутера/ мо-билног телефона од вируса	<ul style="list-style-type: none">Одштампани материјал из радне књигеХемијска или дрвена оловка	30 мин

УПОЗНАЈТЕ СЕ СА СВОЈИМ ПРАВИМА – УПУТСТВА

УКУПНО ВРИЈЕМЕ: 1 САТ

ЦИЉЕВИ: До краја ове активности дјеца ће научити како да:

- Разликују права и жеље
- Мисле на своја права у дигиталном окружењу
- Утврде на која права утиче дигитална технологија

УВОД

ВРИЈЕМЕ: 5 МИНУТА

Представите Конвенцију о правима дјетета својој групи. Објасните позадину Конвенције, зашто су права важна и како дигитална технологија може да утиче на дјечја права.

ВЈЕЖБА 1: ПРАВА НАСПРАМ ЖЕЉАМА

ВРИЈЕМЕ: 20 МИНУТА

НАЦИН РАДА: ИНДИВИДУАЛНИ

Смјернице (15 мин)

Реците дјечи:

- Да напишу своје име у врху радног листа
- Да погледају слике и прочитају наљепнице испод сваке слке
- Да испод слике напишу да ли она представља право или жељу

РАДНИ ЛИСТ: ПРАВА НАСПРАМ ЖЕЉАМА

ПРИБОР: ХЕМИЈСКА/ДРВЕНА ОЛОВКА

Питања за разговор: (5 мин)

Након што заврше са радним листом, продискутујте са дјецом њихове одговоре.

Можете да им поставите сљедећа питања:

- Која је разлика између права и жеља?
- Да ли је коришћење дигиталне технологије право или жеља?
- Можете ли се сјетити барем два права која имате на интернету?

ВЈЕЖБА 2: НАЈВАЖНИЈА 3 ПРАВА

ВРИЈЕМЕ: 35 МИНУТА

НАЦИН РАДА: ИНДИВИДУАЛНИ

РАДНИ ЛИСТ: НАЈВАЖНИЈА 3 ПРАВА

ПРИБОР: КОНВЕНЦИЈА О ПРАВИМА ДЈЕТЕТА ПРИЛАГОЂЕНА ДЈЕЦИ, ХЕМИЈСКА/ДРВЕНА ОЛОВКА

Смјернице (25 мин)

Реците дјечи:

- Да напишу своје име у врху радног листа
- Да прочитају листу права из Конвенције о правима дјетета
- Да напишу три права за која сматрају да су најважнија у овом дигиталном добу

Питања за дискусију (10 мин)

Након што заврше са радним листом, продискутујте са дјецом њихове одговоре.

Можете да им поставите сљедећа питања:

- Која су према вашем мишљењу најважнија права у свијету у којем има много дигиталне технологије?
- На која права дигитална технологија највише утиче?
- Да ли је дигитална технологија добра или лоша за наша права?

УПОЗНАЈТЕ СЕ СА СВОЈИМ ПРАВИМА – РЈЕШЕЊА

ВЈЕЖБА 1: ПРАВА НАСПРАМ ЖЕЉАМА

ПРАВА:

- Заштита од дискриминације - Члан 2: Сва дјеца имају права утврђена Конвенцијом Уједињених нација о правима дјетета, без обзира на расу, пол, језик, вјероисповијест, етничку припадност или инвалидитет.
- образовање - Чланови 28. и 29: Свако дијете има право на образовање које би требало да помогне у развоју дјететове личности, талената, као и менталних и физичких способности.
- Игра - Члан 31: Свако дијете има право на одмор, игру и учествовање у културном животу и умјетности.
- Пристојан дом - Члан 27: Свако дијете има право на пристојан животни стандард који ће му омогућити раст и развој
- Слобода његовања властите културе, језика и увјерења - Члан 30: Дијете које припада мањинама има право да ужива у својој култури, вјероисповијести и језику.
- Коришћење компјутера ради тражења информација ** - Члан 13: Свако дијете има право да добије информације и изрази своје мишљење.
- Чист ваздух - Члан 24: Свако дијете има право на највиши могући ниво здравља и здравствене његе, што укључује храњиву прехрану, чисту воду и незагађену животну средину.
- Храњива прехрана - Члан 24: Свако дијете има право на најбољи могући ниво здравља и здравствене његе, што укључује храњиву прехрану, чисту воду и незагађену животну средину.
- Заштита од злостављања и занемаривања - Члан 19: Држава мора да учини све да би заштитила дјецу од насиља, злостављања, занемаривања, немарног поступања или искоришћавања.
- Гледање телевизије ради одмора** - Члан 31: Свако дијете има право на одмор, игру и учествовање у културном животу и умјетности
- Медицинска њега када вам је потребна - Чланови 24. и 25: Свако дијете има право на најбољи могући ниво здравља и здравствену његу, а дијете која је измјештено из своје куће има право на редовну провјеру његе која му се пружа.
- Могућност да изразите своје мишљење и будете саслушани - Члан 12: Свако дијете има право изражавања личних ставова о свим стварима које се на њега односе, гдје те ставове треба уважавати

Жеље

- Твоја властита соба - Иако сва дјеца имају право на одговарајући животни стандард, УНЦРЦ не обухвата право дјетета на властиту собу. Многа дјеца дијеле собу са својом браћом и сестрама, родитељима или другим члановима породице. Све док је таква соба безбједна, чиста и омогућава им раст и развој, она се сматра довољном.
- Брза храна - Иако многа дјеца воле брзу храну, она се често не сматра храњивом прехраном и не потпада под право на здравље (члан 24.)
- Џепарац који трошите како желите - Дјеца и њихове породице морају имати довољно новца да би задовољили своје основне потребе, али новац који се може потрошити на све што пожелите није право већ жеља.
- Путовања током распуста- Иако дјеца имају право на одмор и игру (члан 31.), путовања током распуста се не сматрају основном потребом и самим тим нису ни право.
- Најновија мода - дјеца имају право на одјећу према члану 27. (право на примјерен животни стандард). Али мимо тога, модерна одјећа не сматра се основном потребом и зато представља жељу, а не право.

Право или жеља:

- Слање порука путем мобилног телефона ** - Ово зависи од сврхе слања порука. Особа можда шаље поруке да би остварила своја права, као што су добијање информација или изражавање личног мишљења. Међутим, ако се поруке шаљу у друге сврхе, попут злостављања других особа, то се не сматра правом.

** Иако се посједовање или коришћење саме дигиталне технологије не сматра 'правом', дјеца и млади све више користе ове уређаје да би остварили своја права. На примјер, могу их користити за учење, тражење информација, одмор и игру или изражавање својих ставова. Дигиталне технологије се стога могу сматрати начином на који дјеца остварују

ВЈЕЖБА 2: НАЈВАЖНИЈА 3 ПРАВА

Нема тачних одговора у овој активности. Дјеца би требало да размисле о томе шта могу слободно радити на интернету (на примјер, изразити своје мишљење или учествовати у образовним активностима) и од чега би требало да буду заштићени на интернету (на примјер, нарушавање приватности, злостављање, дискриминација итд.).

ПОД БУДНИМ ОКОМ - УПУТСТВО

УКУПНО ВРИЈЕМЕ: 1 САТ И 15 МИН

ЦИЉЕВИ: До краја ове активности дјеца ће научити како да:

- Развију свијест о питању приватности на интернету
- Одлуче које личне податке је безбједно дијелити и с ким
- Схвате неке од посљедица дијељења личних података на интернету

УВОД

ВРИЈЕМЕ: 5 МИНУТА

Одржите кратку дискусију са групом о томе шта за њих значи приватност и објасните неке проблеме који се односе на приватност на интернету.

ВЈЕЖБА 3: ДИЈЕЉЕЊЕ

ВРИЈЕМЕ: 30 МИНУТА

НАЦИН РАДА: ИНДИВИДУАЛНИ

Смјернице (20 мин)

Реците дјеци:

- Да напишу своје име у врху радног листа
- Да заокруже оне за које мисле да могу видјети њихове информације и активности - постове на друштвеним мрежама, личне податке, локацију, историју претраживања - на интернету.
- Уколико неко недостаје, нека се упише у предвиђени простор.

РАДНИ ЛИСТ: ДИЈЕЉЕЊЕ

ПРИБОР: ХЕМИЈСКА/ДРВЕНА ОЛОВКА

Питања за дискусију (10 мин)

Након што заврше са радним листом, продискутујте са дјецом њихове одговоре.

Можете им поставити следећа питања:

- Ко може видјети оно што кажете, радите и објављујете на мрежи? Само ваши пријатељи или странци такође?
- ористите ли поставке приватности на интернету да бисте контролисали ко може видјети ваше податке?
- Када се пријавите на веб-страницу, знате ли ко види ваше податке које сте уписали?

ВЈЕЖБА 4: САВЈЕТ

ВРИЈЕМЕ: 40 МИНУТА

НАЦИНА РАДА: МАЊЕ ГРУПЕ

Смјернице (30 мин)

Реците дјечи:

- Да напишу своје име у врху радног листа
- Да прочитају шта су други млади људи рекли о својој безбједности и приватности на интернету
- Да у коцкице упишу да ли се слажу с тим тврдњама, односно зашто се слажу и зашто не
- Да осјенче онај број звијезда који ће показати у којој мјери се слажу са одређеном тврдњом. 1 осјенчена звјезда није пуно, а 4 звјездице је пуно.

РАДНИ ЛИСТ: САВЈЕТ

ПРИБОР: ХЕМИЈСКА/ДРВЕНА ОЛОВКА

Питања за дискусију (10 мин)

Након што заврше са радним листом, продискутујте са дјецом њихове одговоре.

Можете им поставити сљедећа питања:

- Да ли је безбједно дијелити личне информације на мрежи (попут свог пуног имена, адресе, телефонског броја или фотографија)?
- С ким бисте могли да провјерите да ли је безбједно дијелити ове информације?

ПОД БУДНИМ ОКОМ - РЈЕШЕЊА

ВЈЕЖБА 3: ДИЈЕЉЕЊЕ

У овој активности дјеца би требало да размисле да ли се свака врста информација сматра осјетљивом и шта те информације потенцијално откривају о нама или нашем идентитету. Подсјетите их да након што се информације подијеле на интернету, није их једноставно промијенити или уклонити.

Подстакните дјецу да размисле о томе како би свака особа, са којом дијеле своје податке, могла да искористи те податке и шта би са њима могла да учини. Дјеца би требало добро да размисле о томе да ли би странци, технолошке компаније, владе и фирме требало да буду у могућности да приступе врстама података које су овдје наведене.

ВЈЕЖБА 4: САВЈЕТ

„Укључио сам све поставке приватности и безбједности, тако да се заправо не бринем за своје податке.“

Способност активирања поставки приватности и безбједности важна је вјештина дигиталне писмености. Међутим, ове поставке нису увијек 100% ефикасне у заштити података, стога дјеца не би требало да се ослањају само на ове поставке да би се заштитили. Потакните дјецу да размисле да ли је могућ приступ њиховим подацима на друге начине (нпр. од стране компанија, или преко веб-страница на које се пријављују) те како се ти подаци могу искористити (нпр. за рекламирање).

„Заиста сам забринут због хакера који могу провалити у систем за похрањивање података и искористити моје податке.“

Понекад хакери приступају систему за похрањивање података и могу открити личне податке који су тамо сачувани. Иако су шансе да вам се то догоди релативно мале, важно је имати на уму да све информације које дијелите на веб-страницама или са компанијама на интернету не морају увијек бити у потпуности заштићене.

„Не смета ми да подијелим своје право име и адресу када се пријавим на неку веб-страницу. Они ионако не могу ништа учинити с тим.“

Име и адреса су осјетљиви лични подаци. Не знамо увијек како ће веб-странице искористити наше личне податке нити с ким ће их подијелити. Важно је прочитати услове и одредбе да бисте сазнали правила те веб-странице по питању личних података. Такође постоји вјероватноћа да би безбједност веб-странице могла да буде нарушена и ваши лични подаци јавно изложени.

ИСТИНА ИЛИ ЛАЖ – УПУТСТВА

УКУПНО ВРИЈЕМЕ: 40 МИН

Циљеви: До краја ове активности дјеца ће научити како да:

- Имају на уму да се не може са сигурношћу вјеровати свим информацијама са интернета
- Схватите на који начин могу да провјере да ли су информације са интернета истините или лажне.

УВОД

ВРИЈЕМЕ: 5 МИНУТА

Не можете вјеровати свему што прочитате на интернету. У овој активности ћемо размислити о томе како можемо знати да ли треба да вјерујемо информацијама са различитих веб-страница. Постоје ли ствари на које треба да обратите пажњу, а које ће вам указати на то да ли су подаци или веб-страница поуздани или не?

ВЈЕЖБА 5: ПОВЈЕРЕЊЕ

ВРИЈЕМЕ: 35 МИН

НАЦИН РАДА: МАЊЕ ГРУПЕ

Смјернице (25 мин)

Реците дјеци:

- Да напишу своје име у врху радног листа
- Да погледају снимке екрана четири веб-странице. Поразговарајте у групи о томе да ли мисле да су информације са сваке од ових веб-страница поуздане.
- Да у табели напишу о којој врсти веб-странице са ради (у питању може бити веб-страница универзитета, веб-страница са новостима или она која служи за забаву)
- Да поред тога напишу мисле ли да је та веб-страница поуздана, зашто јесте или зашто није

РАДНИ ЛИСТ: ПОВЈЕРЕЊЕ

ПРИБОР: ОДШТАМПАНИ МАТЕРИЈАЛ ИЗ РАДНЕ КЊИГЕ, ХЕМИЈСКА/ДРВЕНА ОЛОВКА

Питања за дискусију (10 мин)

Након што заврше са радним листом, продискутујте са дјецом њихове одговоре.

Можете им поставити следећа питања:

- Ако сматрате да су информације са неких од ових веб-страница поуздане, на основу чега сте то закључили? Шта вам тачно показује да можете вјеровати тој веб-страници?
- Ако сматрате да подаци нису поуздани - како сте то закључили?
- Како можете провјерити да ли су подаци које нађете на интернету истинити или не?

ИСТИНА ИЛИ ЛАЖ – РЈЕШЕЊА

ВЈЕЖБА 5: ПОВЈЕРЕЊЕ

Овдје је важно охрабрити дјецу да критички размишљају о веб-страницама које посјећују на интернету и схвате да није све оно што се каже на интернету заиста онакво како се тврди да јесте - чак и ако страница садржи службени лого.

УНИЦЕФ: Ово је веб-страница глобалне организације (УНИЦЕФ).

Ова веб-страница би се могла чинити поузданом јер садржи службени лого, а вјероватно је већ позната некој дјеци. Наслови попут „Донирајте“, „Прикључите се“, „Наш рад“ итд. карактеристични су за добротворну организацију.

Wikipedia: Ово је интернет страница слободне енциклопедије. Wikipedia је позната по томе што је отворен извор и омогућава корисницима интернета да уређују уносе.

Многи људи вјерују страници Wikipedia и ослањају се на њене информације. Међутим, како је ријеч о отвореном извору, гдје корисници могу да уписују и уређују уносе, треба бити критичан према информацијама које прочитате на овој веб-страници.

The Betoota Advocate: Ово је сатирична веб-страница са вијестима.

Ова веб-страница не нуди поуздане информације јер јој је намјера да пружи забаву. Наслов “Човјек који сакупља опало лишће напоскон добија базен” је хумористичан, што указује на то да ова веб-страница није веб-страница са озбиљним вијестима.

WebMD: Ово је веб-страница која нуди информације о здрављу.

Ова веб-страница се може чинити поузданом јер је она популарна страница која говори о здрављу. Међутим, подаци са оваквих веб-страница нису увијек поуздани и не препоручује се да их корисници користе за дијагнозу властитих здравствених проблема.

БУДИТЕ ФИНИ – ИНСТРУКЦИЈЕ

УКУПНО ВРИЈЕМЕ: 1 САТ И 15 МИН

Циљеви: До краја ове активности дјеца ће научити како да:

- Развију свијест о правилном понашању на интернету
- Схвате када може бити примјерено блокирати лоше понашање на интернету

УВОД

ВРИЈЕМЕ 5 МИН

Реците групи да изнесу неке примјере како треба да се понашамо према другима. Да ли се људи некада лоше понашају једни према другима на друштвеним мрежама? Што ћете урадити ако вам неко каже или учини нешто лоше на друштвеним мрежама?

ВЈЕЖБА 6: ПОРУКЕ

ВРИЈЕМЕ 30 МИНУТА

НАЦИН РАДА: ИНДИВИДУАЛНИ

Смјернице (25 мин)

Реците дјеци:

- Да напишу своје име у врху радног листа
- Да у предвиђеном простору напишу текстуалну поруку пријатељу у којој ће му навести како млади треба да се понашају једни према другима на друштвеним мрежама
- Да размисле о одређеним моделима понашања и о ономе што никада не би смјели да раде другима

РАДНИ ЛИСТ: ПОРУКЕ

ПРИБОР: ХЕМИЈСКА ИЛИ ДРВЕНА ОЛОВКА

Питања за дискусију (5 мин)

Након што заврше са радним листом, продискутујте са дјецом њихове одговоре.

Можете им поставити следећа питања:

- Како млади треба да се понашају једни према другима на друштвеним мрежама?
- Треба ли, док смо на интернету, друге да третирамо на исти начин као што то радимо и када нисмо на интернету? Има ли ту неке разлике?
- Да ли анонимност или чињеница да не познајемо особе са којима комуницирамо путем друштвених мрежа значи да наше понашање на интернету може бити другачије?

ВЈЕЖБА 7: БЛОКИРАЊЕ

ВРИЈЕМЕ: 40 МИНУТА

НАЦИН РАДА: МАЊЕ ГРУПЕ

Смјернице (30 мин)

Реците дјеци:

- Да напишу своје име у врху радног листа
- Да прочитају сваку од прича које описују шта су поједине особе радиле на интернету. „Да ли бисте их блокирали“?
- Да заокруже закључани катанац испод приче уколико би ту особу блокирали. Ако не би блокирали ту особу, нека оставе празан круг
- Да испод напишу зашто би блокирали ту особу или зашто не би

РАДНИ ЛИСТ: БЛОКИРАЊЕ

ПРИБОР: ХЕМИЈСКА/ДРВЕНА ОЛОВКА

Pitanja za diskusiju (10 min)

Након што заврше са радним листом, продискутујте са дјецом њихове одговоре.

Можете им поставити следећа питања:

- Да ли сте икада раније блокирали неког на мрежи? Ако јесте, зашто сте га блокирали?
- Ако нисте сигурни да ли неког треба да блокирате, кога бисте могли питати?
- Када је паметно некога блокирати? Можете ли се сјетити неких других ситуација или разлога због којих бисте некога жељели да блокирате?

БУДИТЕ ФИНИ – РЈЕШЕЊА

ВЈЕЖБА 6 : ПОРУКЕ

Нема тачног одговора за ову активност. Подстакните дјецу да размисле о томе како би требало да се понашамо према другима када нисмо на интернету и да ли се та иста правила односе и на интернет. Замолите их да размисле која су понашања прихватљива и како би они хтјели да их се третира. Неки примјери би могли да обухвате - поштивање туђег мишљења, избегавање дискриминирајућег или увредљивог језика, као и малтретирања других особа.

ВЈЕЖБА 7: БЛОКИРАЊЕ

Ваш друг из разреда:

Блокирањем ове особе онемогућићете га да вам шаље злонамјерне поруке. Такође би требало да размислите да поразговарате са учитељем или родитељем о томе шта вам се дешава јер би вам они могли помоћи да ријешите проблем ван мреже или да ту особу пријавите веб-страници те друштвене мреже.

Ваш најбољи пријатељ:

Ваш најбољи пријатељ можда није намјерно желио да повриједи ваша осјећања, посебно ако је то први пут да вам је тако нешто рекао.

Умјесто да га блокирате, могли бисте с њим обавити приватни чат или лично поразговарати о томе како се осјећате.

Странац:

Прихватање захтјева за пријатељство од неког непознатог може бити опасно. Прије него што прихватите такав захтјев, могли бисте прво да провјерите да ли ту особу евентуално познајете. Ако је не познајете, требало би да је блокирате.

Ваша мама:

Ваша мама вам жели само најбоље. Умјесто да је блокирате, покушајте да разговарате са њом, реците јој да вам није угодно да ваше слике кад сте били беба буду на мрежи и замолите је да их скине.

Неко с киме сте били на чату:

Захтјеве за слање непристојних фотографија треба да третирамо опрезно, посебно ако захтјев долази од некога кога не познајете добро или му не вјерујете. Ако не познајете ту особу, требало би да је блокирате. Ако је познајете, могли бисте јој рећи да се не осјећате пријатно и да не желите да дијелите такву врсту фотографија. Препоручује се да се дјеца обрате одраслој особи од повјерења која им може помоћи да ријеше такву ситуацију.

Неко из ваше школе:

Ако је то нека особа коју познајете и којој вјерујете, можете јој рећи да не желите да вам шаље видео-записе насиља. Уколико је видео послан са циљем да вам се запријети, да вас се уплаши или злоставља, блокирајте ту особу.

ПОМОЋ! – ИНСТРУКЦИЈЕ

УКУПНО ВРИЈЕМЕ: 1 САТ И 15 МИН

ЦИЉЕВИ: До краја ове активности дјеца ће научити како да:

- Размисле о томе како различите особе могу да одговоре на сајбер малтретирање
- Идентификују особе и организације које им могу пружити подршку уколико им се нешто лоше деси на интернету

УВОД

ВРИЈЕМЕ: 5 МИНУТА

Понекад можемо бити свједоци злостављања других на интернету. Понекад се и нама могу десити лоше ствари док смо на интернету. Како можемо реаговати на овакве ситуације? Постоје ли људи или мјеста гдје бисмо се могли обратити за помоћ уколико се нешто тако догоди?

ВЈЕЖБА 8: ОДГОВОР

ВРИЈЕМЕ: 40 МИНУТА

НАЦИН РАДА: МАЊЕ ГРУПЕ

РАДНИ ЛИСТ: ОДГОВОР

ПРИБОР: ХЕМИЈСКА/ДРВЕНА ОЛОВКА

Смјернице (30 мин)

Реците дјеци да:

- Напишу своје име у врху радног листа
- Замисле да неког злостављају на друштвеној мрежи. У вашој групи поразговарајте са дјецом о томе како би они реаговали да их се злоставља на мрежи, или уколико би видјели да неког другог злостављају
- Нека у свакој од коцкица напишу шта би те особе могле урадити да ријеше ситуацију

Питања за дискусију (10 мин)

Након што заврше са радним листом, продискутујте са дјецом њихове одговоре

Можете им поставити следећа питања:

- Да ли вас је неко некада злостављао путем интернета? Или сте можда свједочили томе како неког другог злостављају? Шта сте предузели по том питању?
- Да ли различити људи имају различите одговорности у заустављању злостављања?

ВЈЕЖБА 9: ПОДРШКА

ВРИЈЕМЕ: 30 МИНУТА

НАЦИН РАДА: ИНДИВИДУАЛНИ

Смјернице (20 мин)

Замолите дјецу слједеће:

- Напишите своје име у врху радног листа
- Ако се нешто лоше деси док сте на интернету, коме се можете обратити за помоћ?
- Са лијеве стране напишите све људе за које знате да им се можете обратити за помоћ уколико се нешто лоше почне дешавати на интернету. Напишите како би вам те особе могле помоћи.
- Размислите и са десне стране напишите све веб-странице или организације за које знате да бисте им се могли обратити за помоћ. На који начин могу помоћи?
- У реду је ако се не можете сјетити нити једне! У том случају само напишите да не знате.

РАДНИ ЛИСТ: ПОДРШКА

ПРИБОР: ХЕМИЈСКА ИЛИ ДРВЕНА ОЛОВКА

Питања за дискусију (10 мин)

Након што заврше са радним листом, продискутујте са дјецом њихове одговоре.

Можете им поставити слједећа питања:

- Ако се на интернету догоди нешто што вас узнемирава или забрињава, коме бисте могли да се обратите за помоћ?
- Ако на интернету видите нешто непристојно или застрашујуће, с ким бисте могли да поразговарате о томе?

ПОМОЋ! - РЈЕШЕЊА

ВЈЕЖБА 8: ОДГОВОР

Особа која трпи злостављање

Особа која трпи злостављање може да предузме слjedeће да би ријешила проблем са насилником:

- Повјерити се одраслој особи којој вјерује, попут родитеља или наставника
- Престати да одговара на поруке
- Блокирати ту особу
- Пријавити особу путем механизма за пријављивање друштвених мрежа, или некој другој сајбер организацији, попут Комисије
- Снимити екран са порукама које могу послужити као доказ
- Контактирати линију за помоћ ради подршке

Пријатељи

Пријатељи имају одговорност да помогну једни другима. Неки од начина на које можете да пружите помоћ су слjedeћи:

- Питајте пријатеља да ли је добро и да ли му треба помоћ
- Помозите му да блокира, избрише или пријави насилника платформи друштвених мрежа или другом механизму за пријављивање
- Реците насилнику да престане и упозорите га да такво понашање није у реду
- Помозите да се сними екран са порукама
- Затражите помоћ од одрасле особе од повјерења, или дајте пријатељу број линије за помоћ

Остали посматрачи

Посматрачи имају важну улогу у омогућавању или спречавању насилничког понашања на мрежи. Ево неких од начина како они могу да помогну:

- Могу да објаве ријечи подршке за особу која трпи злостављање
- Могу да кажу насилнику да престане са тим понашањем и упозоре га да злостављање није у реду
- Могу да пријаве злостављање путем платформи друштвених мрежа
- Могу да помогну да се направи снимак екрана са порукам

ВЈЕЖБА 9. ПОДРШКА

Кога ви све познајете а да им се можете обратити за помоћ уколико се нешто лоше деси на мрежи? Шта би те особе могле да ураде да би вам помогле?

Дјеца у својој близини имају различите особе којима вјерују и за које знају да им могу помоћи, уколико је то потребно. Неке особе којима бисте могли да се обратите су родитељи, учитељи, директор школе, пријатељи и породични пријатељи.

Зависно од тога која је особа у питању, она би могла да помогне тако што ће саслушати твој проблем, пронаћи гдје се такав проблем може пријавити, дати савјет, објаснити вам како та особа може да се блокира или како могу да се измијене поставке приватности/безбједности или да се интервенише ван мреже.

Од којих веб-страница или организација можете да затражите помоћ? Шта оне могу да учине?

Многе земље имају веб-странице и организације којима дјеца могу да пријаве свој проблем. Платформе друштвених мрежа и друге веб-странице обично имају функцију која омогућава корисницима анонимно пријављивање увредљивог или насилничког понашања. Оне могу да помогну да се уклони садржај са њихових веб-страница или да се блокира насилник.

Комисија за сајбер безбједност, локалне линије за помоћ, службе за подршку младима или полиција такође могу да пруже помоћ, јер располажу онлајн механизмима за пријављивање, пружају психо-социјалну или емоционалну подршку, дају препоруке и савјете о рјешавању проблема или истражују кривична дјела на интернету.

ОПАСНОСТ - ИНСТРУКЦИЈЕ

УКУПНО ВРИЈЕМЕ: 1 САТ И 30 МИНУТА

ЦИЉЕВИ: До краја ове активности дјеца ће научити како да:

- Схвате неке од ризика који постоје на интернету
- Открију од кога могу да затраже помоћ ако им се нешто деси на интернету
- Почну да размишљају о томе како могу да се заштите на интернету

УВОД

ВРИЈЕМЕ: 5 МИНУТА

Неке ствари које радимо док смо на интернету су безбједне - али понекад се може десити нешто, или ми сами можемо урадити нешто што за нас и није баш најбезбједније. Замолиите групу да наведу неке примјере онога што је безбједно радити на интернету и онога што није безбједно.

ВЈЕЖБА 10: УПОЗОРЕЊА

ВРИЈЕМЕ: 35 МИНУТА

НАЦИН РАДА: МАЊЕ ГРУПЕ

Смјернице: (25 мин)

Реците дјеци да:

- Напишу своје име у врху радног листа
- Прочитају и изрежу реченице са прве странице радног листа, те да их залијепе на скали упозорења. Нека лијево залијепе оно што мисле да је веома безбједно, а десно оно што сматрају да није безбједно
- Ви можете да додате све оно што недостаје, а што је споменуто у вашем разговору са групом, или оно што сматрате да би требало уврстити. Ово можете дописати на одређеном мјесту на скали, зависно од тога колико мислите да је то безбједно или није безбједно.

РАДНИ ЛИСТ: УПОЗОРЕЊА

ПРИБОР: ХЕМИЈСКА/ДРВЕНА ОЛОВКА, МАКАЗЕ, ЉЕПИЛО

Питања за дискусију (10 мин)

Након што заврше са радним листом, продискутујте са дјецом њихове одговоре.

Можете да им поставите сљедећа питања:

- Да ли је оно што ви сматрате безбједним на интернету исто оно што и ваши родитељи сматрају безбједним?
- Да ли ваши родитељи или неке друге одрасле особе мисле да нешто од оног што радите на интернету није безбједно, док ви мислите супротно?
- Да ли је безбједно лично се срести са неким кога сте упознали на интернету?

ВЈЕЖБА П: ЗАШТИТА

ВРИЈЕМЕ: 50 МИНУТА

НАЦИН РАДА: МАЊЕ ГРУПЕ

Смјернице (40 минута)

Реците дјечи да:

- Напишу своје име у врху радног листа
- Прочитају приче о дјечи и ономе шта им се десило на интернету
- За сваку од прича напишу своје одговоре на питање:

Шта се десило овој младој особи из приче?

Од кога би могли тражити помоћ и са ким би могли да поразговарају о овом?

Да ли мислите да бисте се ви могли носити са овом ситуацијом уколико би се вама исто догодило?

Како бисте могли да се заштитите да вам се овако нешто никада не деси?

РАДНИ ЛИСТ: ЗАШТИТА

ПРИБОР: ХЕМИЈСКА/ДРВЕНА ОЛОВКА

Питања за дискусију (10 мин)

Након што заврше са радним листом, продискутујте са дјецом њихове одговоре.

Можете им поставити сљедећа питања:

- Ако одлучите да се лично сретнете са неким кога сте упознали на интернету, шта бисте могли урадити да се заштитите?
- Ако неко са ким комуницирате путем интернета жели да причате о безобразним стварима, или од вас тражи да му пошаљете своју слику, шта би требало да учините?
- С ким бисте могли да поразговарате или од кога бисте могли да затражите помоћ уколико вам се на интернету деси нешто због чега се осјећате непријатно или небезбједно?

ОПАСНОСТ? - РЈЕШЕЊА

ВЈЕЖБА 10: УПОЗОРЕЊЕ

Ова активност је осмишљена да би се провјерила перцепција дјецe о ризицима на интернету у циљу покретања расправе. Постоји низ могућих одговора, али су у наставку наведени само неки приједлози:

БЕЗБЈЕДНО ЈЕ:

- Бити на чату са пријатељима и породицом
- Користити Google претраживач за школски задатак
- Дијелити објаве на друштвеним мрежама (под условом да те објаве не садрже личне податке или непримјерене слике)
- Стварати музику, видео-записе или други дигитални садржај

НИЈЕ БЕЗБЈЕДНО:

- Дијелити осјетљиве личне податке (што укључује кућну адресу, податке о школи итд.)
- Разговорати са неким непознатим
- Прихватити захтјев за пријатељство од некога кога не познајете
- Срести се у стварном животу са неким кога сте упознали на интернету

ВЈЕЖБА 11: ЗАШТИТА

Предложени одговори за сваки од сценарија укључују сљедеће:

Џамила:

1. Џамила трпи сајбер насиље.
2. Она би то требало да каже одраслој особи од повјерења, пријатељу или да се обрати линији за помоћ.
3. Није примјењиво.
4. Треба да блокирате или пријавите особу; престанете да одговарате на поруке; усликате екран са порукама.

Гино:

1. Гино је зависник од интернет игрица.
2. Могао би да разговара са родитељима, пријатељима, другом одраслом особом од повјерења или да контактира линију за помоћ.
3. Није примјењиво.
4. Поставите дневна временска ограничења за игрице; држите уређаје ван спаваће собе; проводите вријеме радећи друге активности попут спорта или дружења са пријатељима.

Захра:

1. Захра се на интернету дописује са странцем који жели да се с њом упозна у стварном животу. Ово би могло да доведе до отмице или другог насиља.
2. Могла би да разговара са родитељима, пријатељима или да се обрати линији за помоћ.
3. Није примјењиво.
4. Немојте прихватати захтјеве за пријатељство од непознатих особа; разговарајте са одраслом особом прије него што одлучите да се сретнете са неким са интернета у стварном животу.

Макс:

1. Максова мама је поставила Максону фотографију без његовог пристанка коју би други могли да искористе да га малтретирају, да му се ругају или би то евентуално могло имати утицај на његову будућност.
2. Макс би требао да разговара са мамом и замоли је да уклони фотографије.
3. Није примјењиво.
4. Прије објављивања фотографије на друштвеним мрежама, ви или неко други треба прво да затражите пристанак особе која се налази на тој фотографији; немојте дијелити личне податке или осјетљиве слике путем друштвених мрежа

АНТИ-ВИРУС - УПУТСТВА

УКУПНО ВРИЈЕМЕ: 30 МИН

Циљеви: До краја ове активности дјеца ће научити како да:

- схвате неке од ствари које могу да ураде да би заштитили свој компјутер или уређај од вируса.

УВОД

ВРИЈЕМЕ: 5 МИНУТА

Питајте групу да ли су икада раније имали вирус на компјутеру или телефону. Како је вирус напао ваш компјутер? Шта се десило са вашим компјутером када га је напао вирус?

ВЈЕЖБА 12: ШТИТОВИ

ВРИЈЕМЕ: 25 МИНУТА

НАЦИН РАДА: МАЊЕ ГРУПЕ

Смјернице (20 мин)

Recite djeci:

- Да напишу своје име у врху радног листа
- Да напишу до пет ствари које могу урадити да би заштитили компјутер од вируса
- Да ставе квачицу поред онога што могу сами урадити

Обојите емојие да покажете колико добро ово функционише у заустављању вируса:

Смајлић - функционише јако добро

Неутрално лице - нисам сигуран колико добро функционише

Тужно лице - не функционише добро

РАДНИ ЛИСТ: ШТИТОВИ

ПРИБОР: ХЕМИЈСКА/ОБИЦНА ОЛОВКА

Питанја за дискусију (5 мин)

Након што заврше са радним листом, продискутујте са дјецом њихове одговоре

Можете им поставити следећа питања:

- Шта можете урадити да компјутер заштитите од вируса?
- Да ли сте икада урадили нешто да бисте спријечили да вирус нападне ваш компјутер?

АНТИ-ВИРУС - РЈЕШЕЊА

ВЈЕЖБА 12: ШТИТОВИ

Постоји много начина да заштитите свој компјутер од вируса. Ово су начини:

- Инсталирајте антивирусни или програм против злоћудног софтвера – овакви програми скенирају и штите ваш компјутер од вируса, шпијунског софтвера или злоћудног софтвера који би могли да оштете ваш компјутер или да уђу у вашу електронску пошту и датотеке.
- Ажурирајте антивирусни софтвер - Ажурирање софтвера је важно јер се нове пријетње појављују сваки дан.
- Користите ватрозид - ватрозид ће зауставити вирусе који преносе опасне програме на ваш компјутер и обавијестиће вас да нешто сумњиво покушава да приступи вашем компјутеру.
- Користите јаке шифре - Јаке шифре треба да садрже комбинацију слова, бројева и симбола. Што је шифра сложенија, то је теже да је други пробију.
- Избегавајте отварање сумњивих е-мејл порука - ако не препознате пошиљаоца е-мејл поруке, не би требало ни да отварате нову пошту.
- Немојте отварати линкове или прилоге у е-мејл порукама од особа које не познајете - Линкови и прилози у е-мејл поруци понекад могу садржавати вирусе, зато је боље не отварати их – поготово ако не познајете онога ко вам их је послао.
- Немојте преузимати садржај са веб-страница у које немате повјерења – Преузимањем музичких или филмских датотека са интернета понекад можете да преузмете и датотеке које су опасне за ваш компјутер.
- Блокирајте искочне прозоре - искочни прозори понекад могу да садрже опасне линкове или информације. Можете да преузмете блокер искочних прозора да бисте зауставили њихово појављивање на екрану.
- Направите безбједносну копију података са компјутера - важно је направити безбједносну копију података са компјутера јер у случају да га нападне вирус, компјутер можете вратити на недавне поставке.

Важно је користити комбинацију свега наведеног. Разговарајте са дјецом о томе колико ефикасним сматрају ове тактике заштите и зашто.

Нема тачних одговора.

Повратне информације од учитеља

Да бисте нам помогли да додатно усавршимо овај материјал, позивамо вас да подијелите своја запажања о искуству извођења сваке од активности, укључујући процјену времена, јасноћу упутстава (за дјецу и учитеље) те дизајн и изглед радног листа. Ако одлучите да то учините, ваша запажања се могу послати е-мејлом : cop@itu.int

Назив активности	Запажања
Права наспрам жељама	
Најважнија 3 права	
Дијељење	
Савјет	

Повјерење	
Поруке	
Блокирање	
Одговор	
Подршка	
Упозорење	

Заштита	
Штитови	

2. С ким сте реализовали активности (добна група, пол, држава)?

3. Да ли су се дјеца успјешно укључила у ове активности?

4. Да ли су активности биле примјерене добној групи?

5. Да ли сте осјећали да сте спремни да подучавате овај материјал и одговарате на питања дјеце?

6. Колико су ови ресурси били ефикасни у покретању дискусије у учионици? (Молимо заокружите)

Уопште нису били ефикасни

Били су донекле ефикасни

Били су веома ефикасни

Неутралан одговор

Молимо да објасните ваш одговор

7. Да ли бисте ове ресурсе користили у будућности? Зашто/зашто не?

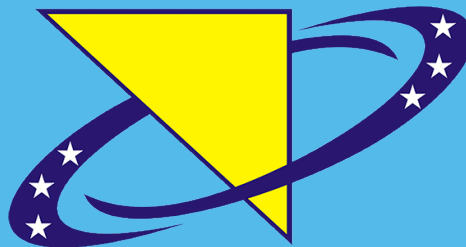
Ову интерактивну књигу израдили су Међународна унија за телекомуникације (ИТУ) и радна група састављена од аутора који су дали свој лични допринос, а који долазе из водећих институција из области дјечјих права и заштите дјецe у дигиталном окружењу.

Активности се базирају на онима које је развио Young and Resilient Research Center Универзитета Western Sydney, уз подршку Фондације 5Rights, да би се олашала израда Општих коментара УНЦРЦ-а о правима дјецe у дигиталном окружењу.

Ова књига не би била могућа да аутори и ИТУ-ов графички тим нису уложили доста свог времена, испољили ентузијазам и велику преданост.

ИТУ је захвалан свим доле наведеним партнерима који су израдили овај ресурс за дјецу, поклањајући своје драгоцјено вријеме и стручност:
Amy Jones и Olivia Solari Yrigoyen (Child Rights Connect), John Carr (ECPAT International) као и Amanda Third и Lilly Moody (Универзитет Western Sydney).

www.itu.int/cop

© ITU 2020 some right reserved. This work is licensed to the public through a Creative Commons Attribution-Non-Commercial-Share Alike 3.0 IGO license (CC BY-NC-SA 3.0 IGO). Under the terms of this licence, you may copy, redistribute, transmit, and adapt the work for non-commercial purposes, under the following conditions: Attribution: please cite the work as follows: <desired citation, which includes link/DOI>. Translations: If you create a translation of this work, please add the following disclaimer along with the attribution: This translation was not created by the International Telecommunication Union (ITU) and should not be considered an official ITU translation or publication. ITU shall not be liable for any content or error in this translation. Adaptations: If you create an adaptation of this work, please add the following disclaimer along with the attribution: This is an adaptation of an original work by the International Telecommunication Union (ITU). Views and opinions expressed in the adaptation are the sole responsibility of the author or authors of the adaptation and are not endorsed by ITU. For more information, please visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/igo/>